

RELĂȚII INTERNAȚIONALE

CONSIDERAȚII PE MARGINEA UNOR DOCUMENTE INEDITE PRIVITOARE LA RELĂȚIILE LUI PETRU CERCEL CU VENETIA (1588)

DE

CRISTIAN LUCA

Evoluția raporturilor Venetiei cu fostul domn al Țării Românești consemna în cursul anului 1588 o schimbare de atitudine, pe deplin explicabilă dacă se au în vedere rațiunile politice care condiționau acordarea oricărui suport unui pretendent aflat acum într-o situație diametral opusă celei în care se găsea în 1581, când i se făcuse o fastuoasă primire în orașul din lagună.

Scăpat, în împrejurări asupra cărora nu avem prea multe informații, din fortăreața Hust, unde fusese încarcerat de către principele ardelean Sigismund Báthory, Petru Cercel petrecuse câteva luni la Cașovia tratând fără succes recuperarea averii sale reținută în 1585 în Transilvania, luând apoi drumul Vienei de unde pornea mai departe spre Venetia, gândind că odată recâștigat sprijinul Serenissimei Republici, al regelui Franței, Henric III și al Papalității, ar fi putut demara cu succes tratativele cu Poarta, spre a recupera tronul Țării Românești¹.

Asupra șederii lui Petru Cercel în orașul Sf. Marcu - în 1588 - și a evoluției raporturilor politice ale Venetiei cu fostul domn muntean, informația documentară nu lipsește, fiind chiar apreciabilă în ceea ce privește conținutul și varietatea sa. Identificarea unor documente inedite, relative la problematica în discuție, vine să aducă noi precizări, capabile să lămurească pe deplin întregul ansamblu de aspecte ce au determinat evoluția relațiilor Venetiei cu Petru Cercel. Investigațiile ce le-am întreprins în fondul de manuscrise italiene al Bibliotecii Naționale Marciana din Venetia au avut drept rezultat recoltarea unor informații

¹ Ștefan Pascu, *Petru Cercel și Țara Românească la sfârșitul sec. XVI*, Cluj-Sibiu, 1944, p. 78.

care pun într-o nouă lumină conjunctura ce a dus la deteriorarea legăturilor fostului domn muntean cu Serenissima Republică. Sinuozitatea acestor relații politice, altă dată atât de cordiale, nu a fost imprimată doar de situația dificilă în care Petru se găsea la momentul sosirii sale în orașul din lagună - lipsit de sprijinul lui Henric III și devenit indezirabil pentru Poartă - ci și de o sumă întreagă de interese și intrigi întreținute chiar la Venetia, probabil de trimiși ai adversarului său Mihnea Turcitul, și de rudele acestuia, care prin intermediul legăturilor cu persoane influente, poate și demnitari de prim rang ai Serenissimei Republici, încercau să-l discrediteze pe Cercel spre a elimina posibilitatea obținerii oricărui sprijin politic.

Documentele inedite în cauză fac parte dintr-o serie de consemnări anonime reunite în cinci volume manuscrise, înregistrate în inventarele Bibliotecii Marciana sub titlul *Memorie pubbliche della Repubblica Veneta (ovvero Diari degli affari trattati in Senato e delle notizie ivi pervenute) dal 1545 al 1588*, deși fiecare volum în parte are titulatură proprie². Informațiile referitoare la Petru Cercel se regăsesc într-un manuscris miscelaneu din care o parte reprezintă în fapt continuarea din punct de vedere cronologic a celor cinci volume menționate. Acest manuscris este înregistrat cu titlul *Miscellanea storico-politica*³, având numărul de inventar VII 1279 (8886) și cuprinde de la fila 1-146 *Av[v]isi notabili del Mondo et deliberazioni più importanti di Pregadi*, fragmentul care urmează seria de consemnări din amintitele cinci volume manuscrise, acoperind perioada 1587-1588. Unitatea informațională a acestor manuscrise este evidentă și în ciuda numeroaselor lacune se poate lesne observa că urmăresc modelul redacțional stabilit odată cu primele volume ale întregii serii.

Manuscrisul *Miscellanea storico-politica*, ce cuprinde și consemnările de primă importanță *Av[v]isi notabili del Mondo et deliberazioni più importanti di Pregadi*, este o copie de secol XVIII în limba italiană, într-o frumoasă grafie, are ca suport hârtia, format 330 x 220 mm și conține circa 330 file. Este legat în pergament în secolul XIX, fiind înregistrat la anul 1843 ca dată a intrării în fondurile Bibliotecii Marciana, provenient de la nobilul venețian Girolamo Contarini, descendentul uneia dintre marile *famiglie patrizie* ale Serenissimei.

Valoarea acestor documente, înregistrate de autorul anonim al manuscrisului, este apreciabilă, ele constituind un izvor deosebit de

² Pietro Zorzanollo, *Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia*, vol. LXXXV (Venezia, Biblioteca Marciana, Mss. Italiani-Classe VII nn. 501-1001), Florența, 1963, p. 95.

³ *Ibidem*, vol. LXXXVII, p. 65.

important, atât prin multitudinea și diversitatea informațiilor, cât și prin tipul acestora, pe care le putem încadra în mai multe registre. Pe de o parte simple relatări de tipul avizelor iar pe de alta consemnări substanțiale din hotărârile Consiliului dei Pregadi, cu întreaga suită de luări de poziție și polemici care au însoțit deliberările acestui for. Pomind de la aceste noi informații, corelate cu sursele cunoscute, se poate reconstitui evoluția raporturilor politice ale lui Petru Cercei cu Venetia, în 1588, urmărindu-se o situație cât mai apropiată de adevărul istoric.

Sosirea lui Petru Cercei la Venetia, la începutul lunii ianuarie⁴ a anului 1588, după o perioadă ce nu înregistrase nici un fel de progres al cauzei sale, va marca o etapă divergentă a relațiilor fostului domn cu Republica Sf. Marcu. Petru ajungea la Venetia într-o situație vizibil deteriorată față de anii dinaintea domniei. Fără a beneficia de sprijinul francez, care i-ar fi oferit avantajul unei susțineri serioase în fața Senatului, urmărit de Poartă pentru neplata tributului și socotit răzvrătit deoarece refuzase prezentarea la porunca sultanului, fugind în 1585 în Transilvania, Petru Cercei pășea în orașul din lagună în condiții dintre cele mai neprielnice, care făceau puțin probabilă orice reușită a demersurilor sale. El ia legătura cu ambasadorul francez la Venetia, de Maisse, spre a-i explica situația reală pe care o traversase de la mazilirea de pe tronul Țării Românești, socotindu-se nevinovat, în pofida acuzațiilor ce i se aduceau de către Poartă, solicitând totodată regelui Franței să se informeze asupra spuselor sale, a căror veridicitate era gata a o garanta cu pretul vieții⁵.

Regele Henric III rămânea totuși rezervat și în ciuda unei scurte recomandări pe care un trimis al său o face în fața Senatului, lăsând să se întrevadă că ar fi bucuros ca Serenissima să-l trateze cu bunăvoință pe Cercei, evită să se pronunțe hotărât asupra unui sprijin politic, această decizie urmând a fi stabilită de către demnitarii venețieni⁶. Cu atât mai puțin suntem îndreptățiți a accepta relatarea lui Savori, care vorbește de așa-zise instrucțiuni pe care Henric III le dă ambasadorului francez la Poartă, Lancosme, și lui François Ponthus de la Planche, spre a iniția contactele necesare în scopul obținerii de la sultan a reînvestirii lui Petru

⁴ Franco Savori, *Memoriale delle cose occorse a me Franco Savori del Signor Benedetto doppo della mia partenza di Genova l'anno 1581 per andar in Valacchia*, apud Ștefan Pascu, *op.cit.*, p. 270.

⁵ Eudoxiu de Hurmuzaki, DIR, vol. I, supl.1, București, 1886, doc. CLV, p. 102 (Scrisoarea ambasadorului francez de Maisse către regele Henric III, trimisă din Venetia la 28 ianuarie 1588, îl informa despre sosirea lui Petru Cercei în oraș și discuția prin care acesta se dezvinovătea în fața acuzațiilor inamicilor săi, exprimându-și dorința de "*recouvrement de son Estat*").

⁶ *Ibidem*, vol. III/1, București, 1880, doc. XIX, p. 453-454.

Cercel în scaunul Țării Românești⁷. Acest lucru pare puțin probabil, dacă nu cumva Sivori a luat drept sigure niște simple promisiuni pe care de Maisse le făcuse în numele regelui său în fața lui Cercel și a secretarului genovez. Astfel se explică de ce același de Maisse insista în favoarea lui Petru Cercel, printr-o scrisoare expedită din Veneția la 4 aprilie 1588, solicitând regelui Henric III: "... seulement que le monde connoisse que Votre Majesté ne l'a point abandonné"⁸, iar suveranul francez, chiar și la 4 iunie 1588, scriindu-i lui Lancosme îi preciza: "... je croyois certainement qu'il avoit perdu tout crédit et reputation à la Porte", accentuând că în pofida dorinței sale de a-l recomanda din nou pe Cercel pentru moment nu voia ca numele să-i fie implicat și dădea instrucțiuni ca orice demers să se desfășoare cât mai discret⁹. Reținerea și lipsa de implicare a regelui francez, în susținerea lui Cercel în perioada șederii la Veneția - în 1588 - par evidente deși diplomații săi au manifestat o atitudine favorabilă față de fostul domn muntean¹⁰, fără a fi însă în măsură a influența poziția Serenissimei în deciziile ce-l priveau pe valah.

În aceste dificile condiții Petru Cercel s-a prezentat dogelui și Senatului spre a-și susține cauza, căutând să obțină suportul politic al Veneției. Discursul pe care Petru îl ținea la sfârșitul lunii ianuarie a anului 1588 în Consiliul dei Pregadi expunea drept principal deziderat necesitatea sprijinului venețian pentru recuperarea bunurilor sale confiscate în Transilvania, susținând că recomandările Serenissimei Republici erau în măsură a determina măcar restituirea unei părți din avere către fostul proprietar¹¹, oferindu-i astfel acestuia mobilitatea financiară indispensabilă pentru redobândirea tronului Țării Românești. Invocând efectul pe care l-ar fi avut intervenția directă a Veneției pe lângă principele transilvan, Petru se declara convins că rezultatele nu vor întârzia să apară, dată fiind trecerea de care se bucura Republica în fața lui Sigismund Báthory, ca una dintre puterile europene ce lesne puteau

⁷ Franco Sivori, *op. cit.*, apud Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 270.

⁸ Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. I, supl. 1, doc. CLVI, p. 102.

⁹ *Ibidem*, doc. CLVII, p. 103.

¹⁰ Al. Ciorănescu, *Documente privitoare la istoria românilor culese din Arhivele din Simancas*, București, 1940, doc. CLXXXV, p. 91 (Don Juan de Carnoza, ambasador spaniol la Veneția, îi raporta la 13 februarie 1588 regelui Filip II: "*Aquí ha venido el Principe de Valacquia [Petru Cercel n.n.]... y que sabe la lingua italiana muy bien... el embaxador de Francea acqui le favorece*").

¹¹ Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. III/1, doc. XX, p. 454-455. O consemnare a acestui discurs avem și în *Av[v]isi notabili del Mondo et deliberazioni più importanti di Pregadi* în "Miscellanea storico-politica", Biblioteca Nazionale Marciana - Veneția, ms. ital. VII 1279 (8886), fila 142 r. - 142 v. (vezi Anexa).

beneficia de o asemenea concesiie, cum vedea fostul domn chestiunea înapoierii bunurilor sale¹².

În ciuda asigurărilor, mai degrabă de conveniență, ale dogelui, care exprimase disponibilitatea Senatului de a trata favorabil cauza lui Cercele, răspunsul forului venețian nu avea să întârzie, dovedindu-se însă surprinzător pentru solicitant.

La 16 februarie 1588 Senatul dădea un prim semnal negativ. Prevalându-se de faptul că fostul *Principe di Vallachia* beneficia de sprijinul direct al Papei, care insistase pe lângă principele Transilvaniei în problema recuperării averilor confiscate în 1585, Senatul își declina competența în această afacere considerând inutil orice demers al său, motivând în plus că tratatele cu otomanii împiedicau Serenissima Republică să-i mai îngăduie lui Petru Cercele: "... stare in questa città, nè in altro loco del Dominio nostro"¹³. Această hotărâre, care îmbracă forma unei recomandări - Petru fiind sfătuit să ia "... quella resolutione in questo negotio che possa tornare a maggior beneficio delle cose sue..." - a fost adoptată la capătul unor dezbateri aprinse ale Consiliului dei Pregadi¹⁴. Discuțiile s-au concentrat în jurul obligativității Veneției de a se conforma Capitulațiilor cu Poarta, care prevedeau interdicția de a oferi găzduire răzvrătiților față de sultan, situație în care se găsea și fostul domn muntean ce nesocotise în 1585 ordinul suzeranului său¹⁵. Din analiza atentă a documentelor care au înregistrat polemicile din Senat se conturează o polarizare a interesului demnitarilor venețieni față de problematica în discuție.

Adversar evident al lui Petru Cercele, fostul bail al Serenissimei Republici la Constantinopol, Lorenzo Bernardo, devenit *Savio del Consiglio dei Pregadi*, a fost cel care a stăruit neobosit pentru a urgenta adoptarea unei rezoluții nefavorabile acestuia, aducându-i numeroase acuzații și subliniind în același timp necesitatea respectării tratatelor cu Poarta, acoșduri pe care miza în argumentarea poziției sale¹⁶.

Dintre demnitarii venețieni, Lorenzo Bernardo era cel mai în măsură a cunoaște situația lui Petru Cercele deoarece în calitate de bail îl informase pe Doge despre fuga fostului domn în Transilvania și cunoștea

¹² *Ibidem*.

¹³ Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. III/1, doc. XIII, p. 57.

¹⁴ *Av[v]isi notabili...*, fila 142r.-143 v. (vezi Anexa).

¹⁵ C. Esarcu, *Documente istorice descoperite în arhivele Italiei*, București, 1878, p. 11 și urm. (menționează și un articol 26 dintr-un tratat veneto-otoman care stipula obligativitatea extrădării celor ce aduseseră vreun prejudiciu intereselor statelor semnatare ale acordului).

¹⁶ *Av[v]isi notabili...*, fila 143 r.-143 v. (vezi Anexa).

fără îndoială eforturile depuse de Înalta Poartă pentru recuperarea averii pribeagului. În perioada 1585-1587 Bernardo înregistrase și raportase majoritatea informațiilor sosite la Constantinopol despre fostul domn al Țării Românești¹⁷. Însă adversitatea sa față de Petru Cercel nu venea doar din dorința de a impune respectarea Capitulațiilor Veneției cu Poarta, într-un caz în care avea rolul cel mai autorizat, ca bun cunoscător al problemei dezbătute de înaltul for venețian. Foarte probabilă ar putea fi o relație directă a lui Lorenzo Bernardo cu un grup de interese care susținea pe adversarul lui Cercel, Mihnea Turcitul. Rudele apropiate ale lui Mihnea II, Mărioara Adorno Vallarga și Francesco Salvaresso, locuiau la Murano¹⁸. Ei întrețineau legături de afaceri cu negustori venețieni¹⁹ a căror influență era cu siguranță destul de importantă pentru a nu-și găsi ecou și în rândul unor persoane publice, poate chiar înalți demnitari ai Serenissimei Republici. Desigur persoana lui Alvise Spà, cel care se ocupa de problemele financiare ale Mărioarei după stabilirea acesteia la conventul San Maffio din Murano, nu spune prea mult dar cu certitudine relațiile rudelor lui Mihnea II erau mult mai vaste²⁰. Nu este exclusă nici intervenția unor trimiși ai lui Mihnea Turcitul, însărcinați cu o misiunea similară celei ce o va întreprinde un an mai târziu Ioan de Marini Poli²¹, care va încerca anihilarea lui Petru Cercel într-un mod surprinzător de asemănător posibilei strategii pusă în practică în 1588, când se reușise cu succes izolarea politică a fostului domn muntean. Ecaterina Salvaresso, cea care îi transmitea periodic prin oameni de încredere importante sume de bani sorei sale Mărioara²², trebuie să fi știut a profita de pe urma legăturilor apropiatilor acesteia cu persoane din ierarhia politică a Republicii Sf. Marcu, spre a-l înlătura pe adversarul a cărui pretendență devenise periculoasă pentru o domnie recâștigată cu prețul atâtor eforturi financiare, cum erau cele făcute de fiul său.

¹⁷ C. Esarcu, *Sumarul documentelor păstrate în Arhiva generală a Veneției*, în RIAF, II, 1884, vol. III, p. 183-184.

¹⁸ Nicolae Ghinea, *La famille de la princesse Catherine Salvaressa. Contribution à la connaissance des relations roumano-italiennes au XVIe siècle*, în RRH, XXII 1983, 4, p. 398.

¹⁹ Nicolae Iorga, *Venezia ed i paesi romeni del Danubio fino al 1600*, în "Scritti storici in memoria di Giovanni Monticolo", Veneția, 1922, p. 302.

²⁰ Nicolae Ghinea, *op.cit.*, p. 394.

²¹ Nicolae Iorga, *Contribuțiuni la istoria Munteniei în secolul al XVI-lea*, în AAR, seria II, t. XVIII, 1896, p. 93.

²² Idem, *Ospiti romeni a Venezia (1570-1610)*, București, 1932, p. 90 și urm.

Toate aceste manevre politice se derulează pe fondul unei consolidări a poziției lui Mihnea Turcitul pe tronul Țării Românești²³, fapt care i-a permis să-și concentreze toate resursele în plan extern, pentru a contracara încercările lui Petru Cercel de a redeschide competiția pentru domnie. Alimentarea ostilității pe care Petru Cercel o întâmpina la Venetia se poate datora și aportului sfetnicului de încredere al lui Petru Șchiopul, unchiul lui Mihnea Turcitul. Bartolomeo Brutti, marele postelnic al domnului Moldovei și totodată cel mai influent dintre boierii Sfatului domnesc²⁴, s-a folosit la rândul-i de legăturile de rudenie, intervenind foarte probabil pe lângă fratele său Cristofor Brutti, dragomanul Venetiei la Constantinopol. Apropierea dragomanului de familia domnului Țării Românești și încrederea de care se bucura în fața acestuia vor fi hotărâtoare pentru a-l determina pe Mihnea II să-și încredințeze propriul fiu, pe Radu, lui Cristofor Brutti, când odată cu mazilirea a trecut la islamism²⁵.

Ecaterina Salvaresso și fiul său aveau relații cordiale cu înalți demnitari venețieni, între care o serie de foști baili ai Serenissimei Republici în capitala Imperiului Otoman²⁶, folosindu-se cu siguranță și de toată influența exercitată de Bartolomeo Brutti la Înalta Poartă iar de fratele acestuia la Venetia prin intermediul legăturilor cu bailul pe care îl slujea ca dragoman la Constantinopol.

Beneficiind de toate aceste premise favorabile, Mihnea Turcitul a știut fără îndoială să profite de oportunitatea de a-și combate adversarul nu numai la Poartă²⁷ ci și la Venetia, unde relațiile rudelor sale au întreprins tot ceea ce era posibil spre a câștiga de partea domnului Țării Românești pe demnitarii venețieni, apelând fie la influența directă fie punând în circulație informații tendențioase în măsură a face și mai dificilă șederea lui Petru Cercel pe teritoriul Serenissimei Republici.

²³ Căsătoria nepoatei Doamnei Chiajna, Velica, cu Vlad, nepotul lui Petru Șchiopul și văr al lui Mihnea Turcitul, a reprezentat împăcarea dintre mihnești și mircești, anulând pretenția la tronul Țării Românești a descendenților lui Mircea Ciobanu; pentru datele problemei vezi Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. P.P. Panaitescu, București, 1958, p. 217; Nicolae Iorga, *Un pact de familie și o nuntă domnească în 1587*, în AAR, seria III, t. XII, 1932, p. 28.

²⁴ Virgil Apostolescu, *Un aventurier apusean la curtea lui Petru Șchiopul: Bartolomeo Brutti*, în AIIAI, XVIII, 1981, p. 569.

²⁵ Nicolae Ghinea, *Un contributo romeno al restauro di un monumento medievale veneziano*, în "Studi veneziani", nuova serie, XVIII, 1989, p. 309 și n. 29.

²⁶ Nicolae Iorga, *Ospiti romeni...*, p. 67-68.

²⁷ Intrigile lui Bartolomeo Brutti la Poartă au dus în cele din urmă la suprimarea lui Petru Cercel: vezi Andrei Pippidi, *Quelques drogmans de Constantinople au XVIIe siècle*, în *Hommes et idées du Sud-Est européen à l'aube de l'âge moderne*, București-Paris, 1980, p. 142 și n. 64.

Exponent al acestui grup de interese pare să fi fost chiar și Lorenzo Bernardo, având în vedere nu atât virulența discursurilor prin care s-a pronunțat împotriva acordării dreptului de azil lui Petru Cercel cât mai ales abilitatea manevrării unor informații false, spre a-i determina ne membrii Consiliului dei Pregadi să se pronunțe negativ în chestiunea solicitărilor exprimate de fostul domn al Țării Românești²⁸.

Hotărârea ultimativă a Senatului, care la 18 februarie 1588 îi cerea lui Petru să părăsească în termen de trei zile orașul²⁹, era motivată de existența Capitulațiilor cu Imperiul Otoman, ce nu admiteau prezența pe teritoriul Republicii a celor indezirabili pentru Poartă. Cu toată intervenția nunțului papal, care a susținut cu hotărâre cauza lui Cercel, deși în prealabil Consiliul s-a limitat doar a adresa un *amorevole avvertimento*³⁰ fostului domn muntean, a revenit apoi pronunțându-se prin vot pentru îndepărtarea lui din provinciile Serenissimei.

Dezbaterile au fost aprinse iar hotărârea defavorabilă pentru Cercel a fost luată la capătul a două runde prin votul ce a urmat discuțiilor³¹. Fostul bail Lorenzo Bernardo a expus pe larg rațiunile care nu îndreptăteau Venetia să-i permită lui Petru Cercel șederea pe teritoriile sale, invocând necesitatea respectării Capitulațiilor cu Poarta. Strecurând între argumentele sale informații de natură a-l compromite pe fostul domn al Țării Românești în fața demnitarilor venețieni, Bernardo afirma în ședința Senatului din 16 februarie 1588 că Petru Cercel nu plătise niciodată tributul datorat Porții³² în perioada domniei iar la 18 februarie adăuga că este cu neputință a i se permite să rămână chiar și incognito la Venetia, deoarece era mult prea cunoscut, în plus își avea reședința în ghetoul evreiesc, unde se afla în compania creditorilor evrei pe care îi cunoștea de la Constantinopol, organizând petreceri zgomotoase în casa în care locuia³³.

²⁸ *Av[v]isi notabili...*, fila 143 r. - 145 r. (vezi Anexa).

²⁹ Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. III/1, doc. XV, p. 450-451.

³⁰ *Ibidem*, doc. XIV, p. 450.

³¹ *Av[v]isi notabili...*, fila 144 r. - 145 r. (vezi Anexa).

³² *Ibidem*, fila 143 r.; informația este cu atât mai voit tendențioasă întrucât cel care o vehicula era unul dintre cei care cunoșteau cu exactitate evoluția raporturilor lui Petru Cercel cu Poarta. Ca bail al Veneției la Constantinopol, Lorenzo Bernardo nu putea să nu aibă informații despre faptul că domnul Țării Românești achitase tributul datorat Înaltei Porți pentru anul financiar 1583/1584, cf. Mihai Maxim, *Haraciul Moldovei și Țării Românești în ultimul sfert al veacului XVI*, în SMIM, XII, 1994, p. 31-32; Bogdan Murgescu, *Circulația monetară în țările Române în secolul al XVI-lea*, București, 1994, p. 213.

³³ *Av[v]isi notabili...*, fila 144 v. (vezi Anexa).

Exagerarea evidentă care plasa reședința lui Cercele în *Ghetto Vecchio* este iarăși vădit tendențioasă, de vreme ce găzduirea unui creștin de către evrei era un fapt incompatibil cu statutul acestora³⁴ și un mijloc în plus de a-l discredita pe pretendentul valah. Locuința lui Petru Cercele era de fapt situată în apropierea ghetoului, în palatul Cà Pozzo din cartierul Cannaregio³⁵, unde se stabilise împreună cu secretarul său - genovezul Franco Sivori - și câțiva slujitori.

Din consemnările dezbaterilor Consiliului dei Pregadi distingem și conturarea unei poziții moderate, care se opunea atitudinii dure promovată de Lorenzo Bernardo. Exponentul acesteia este Marc Antonio Barbaro, fost bail³⁶ al Venetiei la Constantinopol în perioada confruntării de la Lepanto și mai apoi Procurator di San Marco³⁷, una dintre cele mai înalte demnități ale statului. El a solicitat în cele două reuniuni, din 16 și 18 februarie 1588, să se încerce a se adopta o decizie rezonabilă care să nu afecteze interesele Serenissimei Republici dar în același timp nici demnitatea fostului domn valah³⁸. Intervențiile lui Marc Antoniu Barbaro în Senat au fost în măsură a-l determina pe Lorenzo Bernardo, neobositul adversar al lui Petru Cercele, să accepte în ultimă instanță o soluție de compromis prin care "... principele Valahiei [Petru Cercele n.n....] nu trebuia în mod explicit să plece, dar în cazul în care ar fi cerut protecție publică nu ar fi avut"³⁹.

Propunerea a fost respinsă de membrii Consiliului dei Pregadi, care au votat cu o largă majoritate adoptarea unei hotărâri ce îi cerea "... să plece în termen de trei zile..." din oraș⁴⁰. O zi mai târziu, la 19 februarie, secretarul Camillo Ziliol venea la Cà Pozzo, fiind însărcinat de Senat să-l înștiințeze pe Cercele asupra rezoluției ce se adoptase în privința solicitărilor sale⁴¹. Imobilizat la pat din cauza unei crize de gută, Petru

³⁴ Ruggiero Romano, Corrado Vivanti (coord.), *Storia d'Italia*, vol. III, Torino, 1974, p. 403.

³⁵ Ramiro Ortiz, *Venezia e la Rumania*, extras din "Atti della XXVI Riunione della Societa Italiana per il Progresso delle Scienze", Venetia, 1937, p. 15; Giuseppe Tassini, *Curiosità veneziane ovvero origini delle denominazioni stradali di Venezia*, ed. Lino Moretti, Venetia, 1970, p. 523; Giuseppe Cristinelli, *Cannaregio, un sestier di Venezia (La forma urbana, l'assetto edilizio, le architetture)*, Venetia, 1987, p. 105-106.

³⁶ Francesco Molin, *Memorie del N.H.S. Francesco Molin di S. Marco. Delle cose successe a suoi tempi in Venezia dal MDLVIII al MDXCVIII, trascritta dalla copia del MDCXXI fatta da Francesco Matteuzzi*, Biblioteca Nazionale Marciana - Venetia, ms.ital. VII 110 (8612), fila 67.

³⁷ Gian Carlo Sivos, *Libro dei Procuratori di San Marco*, Venetia, 1723, p. 43.

³⁸ *Avvjisi notabili...*, fila 143 r., 144 r. (vezi Anexa).

³⁹ *Ibidem*, fila 145 r. (vezi Anexa).

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. III/1, doc. XXI, p. 455-456.

și-a manifestat surprinderea față de modul în care Consiliul îi tratase cererile, precizând că pentru moment era în imposibilitate de a părăsi orașul din cauza problemelor de sănătate, dar nădăjduia ca îndată ce va primi informații de la agenții săi, angrenați în negocieri la Poartă pentru recuperarea tronului Țării Românești, să fie în măsură a respecta hotărârea Senatului⁴².

În martie⁴³ 1588 Petru Cercel părăsea Venetia îndreptându-se spre Roma, unde ajungea în a doua jumătate a lunii după o trecere prin Loretto⁴⁴. Primit cu multă bunăvoință de Sixt V, Petru insistă pentru o intervenție a Sfântului Scaun pe lângă principele Transilvaniei, spre a i se restitui averile ce-i fuseseră confiscate. În acest sens Papa îi scrie la 12 mai lui Sigismund Băthory⁴⁵ și marelui cancelar al Coroanei⁴⁶, Jan Zamoyski, la care urma să ajungă cardinalul Hanibal Aldobrandini. Pentru a beneficia de bunele oficii ale trimisului papal în Polonia, Petru Cercel și secretarul său, genovezul Franco Sivori, intervin personal pe lângă acesta iar epistolele cardinalilor Rusticcuci și Laureo Mondevi îi recomandau de asemenea călduros lui Aldobrandini pe fostul domn muntean⁴⁷.

Paralel cu demersurile diplomatice, menite a determina recuperarea averilor lui Cercel, agenții săi la Constantinopol încercau să găsească pe creditorii și demnitarii otomani dispuși să-l sprijine în pretendența la tronul Țării Românești. Un raport al bailului venețian la Poartă, Giovanni Moro, îl informa pe Doge la 22 martie 1588 că: "... Petru Voievod [Cercel n.n.] acum se pare că încearcă să fie din nou repus [în scaun] și cel mai mare impediment pe care îl are este pentru că se găsește lipsit de bani... [și după] cum înțeleg de la cine tratează afacerea sa [aici], trebuia să se regăsească în puține zile în acest oraș..."⁴⁸.

⁴² *Av[v]isi notabili...*, fila 145 v. - 146 r. (vezi Anexa); C. Esarcu, *Documente...*, p. 12.

⁴³ Dintr-un raport datat 18 martie 1588, trimis de ambasadorul spaniol la Venetia, Juan de Carroza, către regele Filip II, aflăm că Petru Cercel părăsise laguna în a doua jumătate a lunii: "*Ayer partiò el Principe de Valaquia [Petru Cercel n.n.] ... para Nuestra Señora de Loreto y despues a Roma, donde desina tractar con el favor de Su Santidad algun acordio con el Principe de Transilvania*". (Al. Ciorănescu, *Documente...*, doc. CXCI, p. 92).

⁴⁴ Franco Sivori, *op. cit.*, apud Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 271.

⁴⁵ Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. III/1, doc. XVI, p. 451.

⁴⁶ Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 80 și n. 286.

⁴⁷ Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. III/1, doc. XCI, p. 105-107; Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 80 și n. 287.

⁴⁸ "... *Pietro Vaivoda... hora pare che tenti di esser di novo rimesso et il maggio impedimento che ha è perchè si trova povero de danari... come intendo da chi tratta il*

Încă din 20 februarie la Veneția erau cunoscute încercările întreprinse la Poartă de oamenii fostului domn al Țării Românești, după cum preciza și raportul ambasadorului spaniol Juan de Camoza, care menționa negocierile trimișilor lui Petru Cercele "... a Constantinopla donde espera, con el favor de Francia, ser puesto en estado..."⁴⁹. De Maisse îi scria la 4 aprilie regelui Henric III despre intenția lui Petru de a merge la Constantinopol, unde cu ajutorul vizirului, care îl asigura de protecția sa, urmărea să primească reînvestirea din partea sultanului⁵⁰. Deși la 1 iunie 1588⁵¹ regele Franței îi transmite ambasadorului său la Poartă, Lancosme, instrucțiuni spre a-l susține cu discreție pe Cercele, implicarea hotărâtoare a lui Henric III în sprijinul pretendentului muntean va interveni abia la începutul anului următor, când scrisorile suveranului francez către același diplomat angajau efectiv și persoana sa precizând: "... ferez de ma part tous les offices que vous purrez pour luy..."⁵².

Aflându-se în mare lipsă de bani, fără să dețină resursele financiare capabile să-i faciliteze legătura directă cu unii dintre demnitarii otomani, dispuși să-l susțină în fața sultanului în schimbul unor substanțiale peșcheshuri, Petru Cercele stăruia pe lângă cancelarul Zamoyski transmitându-i la 1 iunie 1588 o nouă scrisoare, cu rugămintea de a interveni pe lângă Sigismund Báthory în chestiunea aceluiași averi confiscate de ardeleni⁵³. La 20 iunie același an Petru îi scrie și nunțului Anibale di Capua, la care ajungea trimisul său Giovanni Battista Mercato, cu rugămintea de a se îngriji de negocierile privitoare la recuperarea bunurilor reținute în Transilvania⁵⁴.

Către sfârșitul anului 1588 Petru Cercele reușea să revină din nou în atenția sultanului prin darurile împărțite la Poartă în intenția de a recăpăta tronul Țării Românești. În septembrie el trimitea sultanului, prin intermediul lui Ibrahim Pașa, 20000 de scuizi și un diamant de mare valoare⁵⁵, care "... i-a plăcut foarte mult..." lui Murad III, după cum raporta la 1 octombrie bailul Giovanni Moro⁵⁶. Ambasadorul francez la Constantinopol îl asigura pe Cercele, în ultima parte a anului 1588, că

suo negotio doveva ritrovarsi tra pochi giorni in contesta città" (Hurmuzaki, *op.cit.*, vol. IV/2, București, 1884, doc. LXXIV, p. 136).

⁴⁹ Al. Ciorănescu, *op.cit.*, doc. CXC, p. 92.

⁵⁰ Hurmuzaki, *op.cit.*, vol. I, supl. 1, doc. CLVI, p. 102.

⁵¹ *Ibidem*, doc. CLVII, p. 103.

⁵² *Ibidem*, doc. CLIX.

⁵³ Andrei Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. III, București, 1931, doc. 81, p.134-136.

⁵⁴ *Ibidem*, doc. 82, p. 137.

⁵⁵ Hurmuzaki, *op.cit.*, vol. IV/2, doc. LXXV, p. 136-137.

⁵⁶ *Ibidem*, doc. LXXVI.

întreaga afacere a recuperării domniei se derula favorabil, în afara beilerbeiului Greciei nefiind nici o piedică în calea rezolvării pozitive a cauzei⁵⁷.

Pe ansamblu, situația raporturilor lui Petru Cercel cu Venetia, în 1588, suferă o mutație importantă, date fiind împrejurările celei de-a doua prezențe a pretendentului muntean în orașul din lagună. Devenit indezirabil pentru Poartă, Petru pierduse sprijinul Franței care nu se mai implica hotărât în susținerea sa, cel puțin în perioada șederii la Venetia, dacă nu chiar până la începutul anului următor. În plus adversarul său Mihnea Turcitul a profitat pe deplin de legăturile pe care rudele sale le aveau la Venetia, influențând prin diverse mijloace crearea unei opinii defavorabile lui Petru Cercel și a unui climat de nesiguranță a acestuia în oraș, fapt ce de altfel s-a reflectat și în dezbaterile Senatului relative la fostul domn al Țării Românești. Nu este exclusă nici prezența la Venetia a trimisului domnului muntean Mihnea II, ruda sa prin alianță Ioan de Marini Polli, care ar fi putut încerca prin bani și relațiile cu diverși negustori venetieni să discrediteze pe Cercel. Lipsa unor asemenea manevre, jocuri de interese și influențe nu ar explica virulența demnitarului venetian Lorenzo Bernardo și nici informațiile false pe care cu abilitate le-a adus drept argumente spre a convinge Senatul de necesitatea îndepărtării fostului domn muntean din posesiunile Republicii Sf. Marcu. La adăpostul hotărârii de a respecta cu scrupulozitate Capitulațiile cu Poarta, înaltul for al Serenissimei a dat curs, voit sau nu, unor mărunte interese politice, care urmăreau izolarea diplomatică a lui Petru Cercel.

După cum o dovedesc documentele inedite, dincolo de vădita preocupare de a menaja relațiile veneto-otomane, este foarte probabil ca deliberările Consiliului dei Pregadi să fi venit în întâmpinarea unor interese personale admirabil camuflate în rațiuni de stat. Cu toată dorința afișată de a respecta întocmai înțelegerile cu Înalta Poartă, este de necrezut ca Venetia să nu-și fi putut permite să ignore obligativitatea remiterii lui Cercel către otomani, așa cum prevedeau Capitulațiile, însă prevalându-se de această obligație Senatul a adăugat-o, probabil fără a sesiza, unor necesități din care transpar cerințe politice independente de acordurile externe ale statului. Tocmai de aici rezultă adversitatea fâțișă manifestată de Lorenzo Bernardo față de Petru Cercel, căci el recurge în a-și impune opinia în fața Consiliului nu numai la interesul de stat ci și la argumentări voit eronate: cum sunt cele referitoare la neplata tributului, fixarea reședinței în ghetou, fără a mai vorbi de încercarea de a

⁵⁷ Franco Sivori, *Memoriale...*, apud Ștefan Pascu, *op.cit.*, p. 273.

minimaliza statutul fostului domn al Țării Românești, văzut asemenea unor personaje implicate în diferende cu Poarta pentru afaceri private⁵⁸.

Deteriorarea raporturilor lui Petru Cercele cu Venetia își găsește explicație în însumarea tuturor acestor factori defavorizanți, care converg spre o progresivă slăbire a poziției sale în competiția cu Mihnea Turcitul. Lipsa unor posibilități financiare, în măsură să acopere corupția generalizată de la Înalta Poartă și să închine balanța în favoarea sa, precum și dispariția susținerii franceze, în urma asasinării lui Henric III, vor însemna în 1589 sfârșitul visului lui Petru Cercele de a-și recupera tronul.

Din 1588 el nu a mai însemnat prea mult pentru Venetia, ce a evitat consecvent să se mai implice în tentativa sa de a accede la domnia Țării Românești, devenind un personaj problematic pe care Serenissima Republică a căutat să îl determine să renunțe la solicitările de susținerea politică, menținându-se totodată pe o poziție rezervată ce-i reducea la minimum implicarea în chestiunile pretendentului muntean.

⁵⁸ *Av[v]isi notabili...*, fila 143 v., se amintesc problemele provocate la Constantinopol de o serie de personaje între care un anume Scamoli. În două dintre volumele manuscrise ale ciclului *Memorie pubbliche...*, am identificat scurte consemnări asupra situației acestui personaj. El fusese încarcerat la Constantinopol pentru neplata unor credite pe care le angajase în împrejurări ce nu ne sunt cunoscute, probabil având drept garant pe dragomanul Venetiei, Cristofor Brutti. Compărând în fața Divanului otoman pentru a discuta despre diverse solicitări ale Serenissimei Republici, Cristofor Brutti este reținut spre a fi determinat să achite datoriile lui Scamoli, fiind în cele din urmă eliberat doar la intervenția bailului, care acoperă suma cerută de Poartă și numeroase alte peșcheshuri demnitarilor otomani ce s-au ocupat de această problemă. Din punct de vedere juridic comparația cu situația și statutul lui Petru Cercele este neavenită întrucât poziția sa în raporturile diplomatice veneto-otomane depășea nivelul unor dispute relative la persoane private angajate în diferende financiare, pretendentul valah făcând obiectul unor relații distincte, tratabile din considerentele rațiunilor de stat și în conformitate cu legăturile interstatuale care reglementau aceste interese ale Venetiei. Asupra "afacerii" Scamoli și a implicațiilor acesteia în ceea ce privește relațiile veneto-otomane vezi: *Memorie pubbliche dal 1578 sino 1586. Materia ristretta delle cose solam(en)te degne di memoria seguite nelli sud(det)ti anni*, Biblioteca Nazionale Marciana - Venetia, ms. ital. VII 811 (7299), fila 485, 492 și 514; *Memorie storiche appartenenti alla S(erene)s(si)ma Repubblica di Venezia*, Biblioteca Nazionale Marciana - Venetia, ms. ital. VII 1277 (8535), fila 203, 224, 228, 230. [Acest manuscris VII 1277 (8535) este a doua parte a volumului manuscris IV, nr. inv. VII 811 (7299) mai sus amintit, din seria de cinci volume *Memorie pubbliche...* n.n.].

ANEXA

Av[v]isi notabili del Mondo et deliberazioni più importanti di Pregadi

I

Alli 16 detto [febbraio] [1588] in Pregadi

Fu letta una esposizione del Principe di Valacchia fatta in Camera dal Ser(enissi)mo Principe, con li consiglieri, la quale in sostanza diceva così: che si rallegrava grandemente vedere Sua Ser(eni)tà in buon Stato di Salute, come La lassò al Suo partire insieme con quelli Sig(no)ri Illustrissimi, et pregava al Sig(no)re Iddio per compita prosperità di Sua Ser(eni)tà, che lui haveva travagliato molto, com[e] quelli Principi che sono indebitamente scacciati dal Suo Stato hereditario per persecutione de suoi inimici. Che Lui partendosi dal Suo Stato fracassato, l'hanno insieme col suo portato via quello che il Sig(no)re Turco et gionto in Transilvania fülle tolto il tutto che importava, più di mezo millione d'oro, ch'era passato a Roma et favorito da Sua Santità de ogni favore et anco d'uno Breve per il Principe di Transilvania, per farli ricuperare il suo, era venuto in questa Città per starvi con buona gratia di Sua Serenità, sino che anderà à Costantinopoli. Il Ser(enissi)mo Principe le rispose che fosse benvenuto et che era veduto volentieri da questi Sig(no)ri Eccellentissimi et da ogni uno si rallegrava vederlo sano, ma compativano del suo travaglio. Lui soggiunse: Io voglio dire anco questo; sapendo che Io parlo con un Principe benigno et cortesissimo et che solleva ogni uno quando puole in ogni suo bisogno, Io prego la Serenita Vostra che mi faccia gratia di scrivere al Principe di Transilvania una buona lettera et mandarla per uno Corriero di San Marco, pregandolo quel Principe ad haver per raccomandato la causa Sua et farle recuperare quello che li è stato tolto. A che il Ser(enissi)mo Principe rispose che quelli Sig(no)ri saranno insieme et se Le darà quella maggior satisfattione che sia possibile, et così si licentiò il Collegio, però molto prima al venire suo de qui l'haveva apresentato secondo l'ordinario de cose da mangiar refrescative.

Il Collegio tutto proponeva che fatto venire il Sud(det)to Principe in Collegio, le fusse fatto leggere che quanto alla Lettera dimandata, noi desideremo darle ogni satisfattione, ma non havendo alcun commercio con quel Principe, et havendo il Papa scritto Lui un suo Breve a quel Principe, stimamo ogni nostro offitio soverchio, restando però con ardente desiderio di farle sapere ogni servitio et appresso non potendo noi tenere de qui nella nostra Città alcuno che sia suddito o Carazzaro del Signor contra la sua volontà, stante la Capitulatione che habbiamo con quel Sig(no)re, sarà bene che Sua Signoria pensi alle cose sue per liberare sé et noi di qualche pericolo; a questa ultima parte il Pregadi fece grandissimo motto sì che non si poteva acquiettare.

Di subito il Collegio fece leggere la Capitulatione col Signor Turco, la quale dicono che reciprocamente si fusse tenuti di dare ogni suddito o Carazzaro che havesse fato danno homicidij o ladronezzi nel stato di quel Principe che dimanda. A questo il Pregadi gridando diceva che ciò s'antivedeva de Sudditi persone private e non de Principi. E contradisse M(es)s(e)r Marc'Antonio Barbaro Cavallier Procurator, dicendo che la Capitulatione non comprendeva simil persone, che non era di dignità o decoro licentiar un Principe prima accettato così gratiosamente et con donni, che era contra la libertà della Città, et che finalmente il mandarghe a dire questo per un Secretario della Cancelleria (perché così li Savij havevano regolato) si disdiceva grandemente.

Rispose M(es)s(e)r Lorenzo Bernardo, Savio del Consiglio, et disse che il Signor Turco ha in Europa tre Provintie che lassa governare come in Feudo overo Carazzo a quelli che sono Principi di quel primo sangue, dandolo però a chi lui piace. Che costui col mezzo dell'Amb(asciato)re di Francia ottenne questo Governo della gran Vallacchia per cecchini 75 m(ille) et andando vi stette tre anni non pagando mai il Carazzo, finalmente fuggì portando, come lui dice, mezzo milion[e] d'oro. Che Turchi volevano che l'Ambasciatore di Francia pagasse, dicendo de haverli dato questo Governo ad instantia di quel Regno et li fu da fare assai.

Il Sig(no)r li mandò dietro persone per ritenerlo, et non fu a tempo. Hora repplicando disse che quando Turchi scopriranno che costui sia a Venetia, lo vorranno nelle mani in virtù della Capitulatione. Costui è Carazzaro, et ha robbato al Signor et quando non se ghe darà vorrà in ogni modo che si paghi il danaro, perché diranno che lo ha portato a Venetia, che si consideri quanti travagli ingiusti, indebiti si patisce ogni giorno a Costantinopoli per causa de garbugli simili Emrin dai Zambellotti, Scamoli, Bossinesi, Maltesi et simili altri. Che costui è ladro del Signor, che lo confessa per la Sua scrittura, ne vale a dire che altre

volte sia stato à Venetia et ben trattato et imprestatoli 800 Talleri, perche a quel tempo non era in disgratia del Signor, né conosciuto Carazzaro, né haver rubbato et che ora è in stato molto differente.

Replicò M(es)s(e)r Ferigo Sanudo che le cose dette per il Bernardo sono molto considerabili et che però sarà bene fare la risposta solo quanto alla parte della lettera, facendolo per un Notaro della Cancellaria, acciò non venghi nelli Congressi publici, et poi, doppio qualche giorno, con destro modo licentiarlo. Rispose M(es)s(e)r Alvise Zorzi, Savio del Consiglio, che questo arricordo non era a proposito, perché non bisognava tenerlo più acciò non si sapesse a Costantinopoli et si poteva correre qualche pericolo, che ogn'uno conosce.

De parte	55
de non	12
no[n sinceri]	113
Iterum	
de parte	51
de non	8
no[n sinceri]	125

Et non fu preso cosa alcuna, remettendo ad un'altro Conseg(li)o.

(Biblioteca Nazionale Marciana, Venetia, ms. ital. VII 1279
(8886), fila 142 r.-144 r, copie) •

II

Alli 18 detto[febbraio] [1588] in Pregadi

S'entrò poi nella materia del Principe della Vallacchia chiamato Pietro Voivoda et tutto il Collegio proponeva quell'istesso dall'altro Pregadi, nominando però la Capitulatione con Turchi. A questo s'oppose il Procurator Barbaro, il quale parlò assai lungamente, et finalmente consentì che non era bene che costui stesse a Venetia, ma che quel modo di licentiarlo non li piaceva et non conteneva dignità publica.

Le rispose M(es)s(e)r Lorenzo Bernardo, Savio del Consiglio, et parlò lungamente, facendo leggere molte scritture, et la capitulazione, la quale diceva queste parole:

S'alcuno mio Carazzaro Suditto le vien, o altro robbarà nel mio Stato, non debba esser accettato nel Stato della Sig(no)ria et è contra, et se stando sarà dimandato debba esser dato con tutta la robba.

Diceva lui: l'habbiamo accettato, questo è stato errore, ma scusabile assai, non potendosi sapere il suo furto; a provvedere a questo male bisogna licentiarlo, acciò non segua quello errore dimandandolo il Sig(nor) Turco et parlo molto longamente.

Le rispose M(es)s(er) Marco Venier, fuori di Collegio, il quale disse che anco il licentiarlo portava gran[de] pericolo, perché Turchi diranno che noi li habbiamo fatto perder l'huomo et il tesoro, et diranno che non si doveva accettarlo, ma doppo accettato non licentiarlo, ma darlo in mano a loro et che però si pensasse bene. Rispose il Cappello Savio di Terraferma et non fu udito, strepitando il Pregadi per varietà de pareri, si mandó la parte.

De parte	83
de non	16
no[n sinceri]	153
Iterum	
de parte	79
de non	8
no[n sinceri]	113

Tornò M(es)s(er) Lorenzo Bernardo Savio del Consiglio, in renga et disse che periculum est in mora, che bisognava rissolversi quella sera in ogni modo, disse che costui è Notorio a Venetia, habita per mezzo il Ghetto, ha fatto quel Carneval Comedie in casa sua, che hebrei lo serviva a Costantinopoli et che bisognava licentiarlo in ogni modo, fece leggere di novo la parte, la quale era acconcia assai, non nominando li Capitoli con Turchi, ma dicendole che avertisse bene, che lui come ho detto, havendo molti inimici, li potrebbe dare qualche travaglio, in somma, che si consigliava a prendere qualche buona rissoluzione alla cosa et persona sua, dicendole alcune forme di parole che lui poteva intendere che il non era licenziato per espresso, ma in caso fosse dimandato non haverebbe la protezione publica.

Li Consiglieri missero un scontro, che le fosse fatto intender che per convenienti rispetti dovesse in termine di 3 giorni partire di questa Città.

De Consiglieri	12
Savij	153
de non	6
no[n sinceri]	<u>28</u>
	996[?]

Fu comandato stretta credenza per essere et haversi anco detto in renga cose di molto momento.

Notta che questa risposta doveva esser fatta à detto Principe per un Segretario de Pregadi.

(Biblioteca Nazionale Marciana, Venetia, ms. ital. VII 1279 (8886), fila 144 r. -145 r., copie).

III

Alli 25 detto [febbraio][1588] in Pregadi

... Fu letta l'espositione e vero risposta del Sig(no)re Pietro Voivoda, già Principe della Valacchia, tolta dal Segretario Ziliol, che essendo andato da questo Sig(no)re l'haveva ritrovato in letto, le lassò la rissoluzione del Senato; il qualle ringratiò infinitamente l'humanità et benignità di Sua Serenità, in haverle fatto comunicare la sua volontà, disse appreso che non sapeva credere, perché questi Sig(no)ri non volessero scrivere al Transilvano in Sua favore, essendo questa Republica Grande Principe, stimata assai da quel Sig(no)r, et che era certo che haverebbe fatto gran stima di questa lettera, ma poi che così era volontà di questi Signori, che s'acquieta et si valerà solo del Breve del Papa.

Quanto all'altro capo, ringratiava assai di novo sua Seren(i)tà dell'avvertimento amorevole che l'haveva dato, ma in risposta diceva che sua Ser(en)i)tà stasse sicura, che per causa sua non haverebbe da Costantinop(o)li alcun travaglio, perché il negotio suo si trattava molto favorevolmente per sé, atteso che si come il Bellerbei della Grecia, altre volte suo inimico, l'haveva fatto suo amico, fa ogni buon offitio per lui, ma però si tratta di dare al Signore 100 m(ille) Cecchini, acciò lo ritorni al loco suo et lui per avvantaggiarsi procura di ridurre questa summa in Cecchini 60 m(ille) et alle prime lettere da Costantinopoli haverà dalli Agenti suoi qualche aviso della rissoluzione del negotio come lui spera; ma tornò a dire che Sua Serenità non dubitasse punto de havere alcun travaglio per causa sua, ringratiando di novo li Ecc(elentissi)mo Senato, soggiungendo: voi Sig(nor) Segretario vedete come io stò, son[o] con la podagra infermo, fra pochi giorni compariranno lettere da Costantinopoli et Io prenderò rissoluzione del tutto; et così il Segretario si licentiò.

(Biblioteca Nazionale Marciana, Venetia, ms. ital. VII 1279 (8886), fila 145 v. -146 r., copie)

TRADUCERE:

INFORMAȚII NOTABILE DIN LUME ȘI DELIBERĂRILE CELE MAI IMPORTANTE ALE SENATULUI

I

În ziua de 16 [februarie 1588] în Senat

A fost citită o dare de seamă a principelui Valahiei¹, întocmită în Camera Serenissimului Principe² cu consilierii, care în esență spunea astfel: că se bucura foarte mult la vederea Serenității Sale în bună stare de sănătate, cum îl lăsase la plecarea sa împreună cu acei prea cinstiți domni și se ruga la Domnul Dumnezeu pentru deplina prosperitate a Serenității Sale; că el mult se chinuise, precum acei principii ce sunt pe nedrept alungați din statul lor ereditar, din pricina prigonirilor dușmanilor. Că plecând el din țara sa năpăstuită, a fost ducând împreună cu ale sale ceea ce [era] al sultanului³ și ajungând în Transilvania i-a fost luat tot ceea ce avea mai de pret, mai mult de jumătate de milion aur, trecând [pe] la Roma și cinstit de Sanctitatea Sa⁴ cu întreaga protecție și de asemenea cu o Brevă pentru principele Transilvaniei⁵, spre a-l ajuta să-și recapete bunurile, venise în acest oraș spre a rămâne, cu bunăvoința Serenității Sale, până ce va merge la Constantinopol. Serenissimul principe îi răspunse că e binevenit și că era [re]văzut cu plăcere de acești prea cinstiți domni⁶ și fiecare se bucură să-l vadă sănătos, compătimentu-l însă pentru suferința sa. El adaugă: eu mai vreau să spun și aceasta: știind eu că vorbesc cu un principe binevoitor și foarte curtenitor și care alină, când poate, pe oricine în oricare strâmtoare a sa, rog pe Serenitatea Voastră să-mi facă plăcerea de a-i scrie principelui Transilvaniei o scrisoare favorabilă și de a i-o trimite printr-un curier din San Marco, cu rugămintea spre acel principe de a se îngriji de pricina sa și de a-l ajuta să recapete ceea ce acolo i-a fost luat. La care Serenissimul principe

¹ Petru Cercele (1583-1585).

² Dogele Pasqual Cicogna (1585-1595).

³ Murad III (1574-1595).

⁴ Sixt V (1585-1590).

⁵ Sigismund Báthory (1581-1597), (1598-1599), (1601-1602).

⁶ Membrii Consiliului de Pregătire.

răspunse că acei domni se vor întruni și îi vor da cea mai mare satisfacție cu putință și astfel se încheie [ședința] Senatului, dar mult înainte de venirea sa aici îl serviseră după obicei cu mâncăruri proaspete.

Întregul Senat propunea ca odată venit sus-numitul principe în Senat, să i se citească, că, în ceea ce privește scrisoarea cerută, noi am dori întru totul să-i dăm orice satisfacție, dar cum noi nu avem nici o legătură cu acel principe și cum Papa îi scrisese el însuși o Brevă acelui principe, socotim orice demers al nostru de prisos, rămânând însă cu arzătoarea dorință de a-l încunoștiința de orice serviciu și imediat neputând noi să ținem aici în orașul nostru vreun supus sau tributari al sultanului împotriva voinței sale, ținând seama de Capitulația dintre noi și Sultan; ar fi bine ca Domnia Sa să se gândească la pricinile sale pentru a scăpa pe sine și pe noi de anumite primejdii; asupra acestei ultime părți Senatul făcu o așa mare mișcare, încât nu a putut fi potolit.

Îndată Senatul dădu citire Capitulației cu sultanul, care spune că în mod reciproc se obligau să predea pe oricare supus sau tributari care ar fi făcut pagube, omucideri sau furturi, în statul acelui principe care face cerere. La care Senatul strigând a spus că aceasta se referea la supuși persoane private și nu la principii. Și-l contrazise domnul Marc Antonio Barbaro, Cavaler Procurator, spunând că în Capitulație nu erau cuprinse astfel de persoane, că nu era nici demn nici cuviincios a se determina plecarea unui principe, mai întâi acceptat cu atâta politete și generozitate, deoarece era împotriva libertății [din] stat și precum și a-l înștiința de aceasta printr-un secretar al Cancelariei (deoarece astfel au reglementat Savii); spunând multe [altele].

Răspunse domnul Lorenzo Bernardo, Savio⁷ al Senatului și spuse că sultanul turc are în Europa trei provincii, pe care le lasă a fi guvernate ca feudă sau tribut de cei ce sunt principii din acel prim sânge, dându-le însă cui îi place lui. Acesta cu mijlocirea ambasadorului Franței a obținut această cârmuire a Valahiei Mari⁸ pentru 75 de mii techini și mergând [acolo] stătu trei ani fără să plătească niciodată tributul, a fugit în cele din urmă ducând, după cum spune el, o jumătate de milion aur. Turcii voiau ca ambasadorul Franței să le plătească, spunând că au dat această cârmuire la stăruința acelui regat și au făcut destule. Sultanul a trimis îndată oameni după el pentru a-l reține și nu a reușit la timp. Acum replicând spuse că atunci când turcii vor descoperi că acesta se află la Venetia vor vrea să le fie predat, în virtutea Capitulației. Acesta este tributari și și-a înșelat suzeranul și când nu îi va fi dat va voi în orice mod

⁷ Membru al Consiliului dei Pregadi.

⁸ Țara Românească.

ca să i se plătească banii, deoarece se va spune că i-a adus la Venetia; să se socotească câte nedreptăți apasă și pățimesc în fiecare zi la Constantinopol din pricina încurcăturilor asemănătoare Emrin de la Zambellotti, Scamoli, Bossinesi, Maltesi și alți asemenea. Acesta este hoț al sultanului, pentru că o mărturisește prin înscrisurile sale, fără a mai spune că alte dăți a stat la Venetia, bine tratat și împrumutându-i-se 800 de taleri, pentru că în acel timp nu era în dizgrația sultanului și nici cunoscut ca tributar și nici a fi furat și că acum este într-o situație mult diferită.

A replicat domnul Ferigo Sanudo [spunând] că cele zise de Bernardo sunt foarte importante și că totuși ar fi bine a răspunde numai atât cât privește scrisoarea, făcând-o printr-un secretar al Cancelariei, ca să nu vină în ședințele publice și apoi după câteva zile, după modalitatea cuvenită, a-l determina să plece. Răspunse domnul Alvise Zorzi, Savio al Senatului, că această intervenție nu este nimerită deoarece nu trebuia să-l țină mai mult spre a nu se afla la Constantinopol, caz în care s-ar întâmpina anumite primejdii pe care fiecare le cunoaște.

Pentru 55

Împotrivă 12

Nedecise 113

Pentru 51

Împotrivă 8

Nedecise 125

Și nu a fost luată nici o hotărâre, amânându-se [cauza] unei alte ședințe.

II

În ziua de 18 [februarie 1588] în Senat

S-a intrat apoi în chestiunea principelui Valahiei, numit Petru Voievod și tot Senatul propunea același lucru pentru o altă ședință, numindu-se însă Capitulația cu turcii. La aceasta s-a opus Procuratorul Barbaro, care a vorbit foarte mult și în cele din urmă a consimțit că nu e bine ca acesta să stea la Venetia, dar că acel mod de a-l face să plece nu-i plăcea și era lipsit de demnitate publică. Răspunzându-i domnul Lorenzo Bernardo, Savio al Senatului, a vorbit foarte mult, citând multe înscrisuri și Capitulația, care spunea aceste cuvinte: dacă vreun tributar, supus al meu, va veni sau un altul va fura în statul meu nu trebuie să fie acceptat

în statul Signoriei și dimpotrivă dacă ar fi cerut trebuie predat cu toată averea [sa]. Spunea el: l-am primit, acesta a fost o greșeală dar destul de scuizabilă, neputându-i-se cunoaște delictul; la dovedirea acestui păcat el trebuie să plece pentru ca să nu urmărească acea greșeală când îl va cere sultanul; și a vorbit foarte mult.

Răspunzându-i domnul Marco Venier, din afara Senatului, spuse că și a-l lăsa să plece ar fi adus mare primejdie, deoarece turcii vor spune că noi i-am făcut să piardă omul și averea și vor spune că nu trebuia să-l acceptăm dar odată acceptat să nu-l lăsăm să plece și să-l predăm în mâinile lor și că de aceea [toți] trebuie să se gândească bine. A răspuns Capelanul Savio al Terraferma și nu a fost ascultat, făcându-se vacarm în Senat din cauza mulțimii de păreri; s-a trecut la vot.

Pentru 83
Împotrivă 16
Nedecise 153

Pentru 79
Împotrivă 8
Nedecise 113

A revenit domnul Lorenzo Bernardo, Savio al Senatului, la tribună și a spus că întârzierea este primejdioasă, că trebuie rezolvat cazul în acea seară în orice fel, a spus că acesta este cunoscut la Venetia, că locuiește în mijlocul ghetoului, că a făcut acel carnaval comedie în casa lui, pentru că evreii îl serveau [și] la Constantinopol și că trebuia să plece în orice fel; a pus să citească din nou rezultatul votului, cel care era foarte nimerit, nenumind Capitulațiile cu turcii, dar spunându-le să fie atenți că el cum am spus, având mulți dușmani, le-ar putea produce câteva necazuri, în fine, că se sfătuia a lua oarecare rezoluție în cauza și persoana sa, spunându-i câteva cuvinte politicoase ca el să înțeleagă că nu trebuia în mod explicit să plece, dar în cazul în care ar fi cerut protecție publică nu ar fi avut.

Senatorii au dat un vot care să-l facă a înțelege că pentru respectarea corespunzătoare [a legii] trebuie în termen de 3 zile să plece din acest oras.

Consilieri	12
Savii	153
Împotrivă	6
Nedecise	28
	996 [?]

Se comandă strictă tăinuire a celor întâmplate precum și a celor spuse la tribună în numeroase rânduri.

De notat că acest răspuns trebuia dat numitului principe printr-un secretar al Senatului.

III

În ziua de 25 [februarie 1588] în Senat

A fost citită expunerea și adevăratul răspuns al domnului Petru Voievod, fost principe al Valahiei, luat de secretarul Ziliol, care mergând la acest domn l-a regăsit în pat, lăsându-i rezoluția Senatului. [Petru Voievod] cel care mulțumea de nenumărate ori pentru omenia și bunăvoința Serenității Sale, pentru a-i fi transmis voința sa, a spus apoi că nu știa a crede pentru ce acești domni nu au voit a-i scrie transilvanului în favoarea sa, fiind această Republică mare principat⁹, mult prețuită de acel domn încât era sigur că s-ar fi făcut mult prețuită această scrisoare, dar că la urma urmei dacă aceasta era voința acestor domni se resemna și se va mulțumi doar cu Breva papală.

În ce privește al doilea punct, mulțumea mult din nou Serenității Sale pentru avertismentul binevoitor pe care i-l dăduse, dar ca răspuns spunea că Serenitatea Sa [poate] să fie sigură că din cauza sa nu va avea de la Constantinopol nici un necaz, pentru că afacerea sa se negocia foarte favorabil pentru sine, întrucât pe beglerbegul Greciei, altă dată dușmanul său, și l-a făcut prieten și de aceea face orice bun oficiu pentru el, totuși este vorba de a da sultanului 100 de mii de țechini spre a reveni la locul său, iar el, pentru a-și îmbunătăți situația, încearcă să reducă această sumă la 60 de mii [de țechini] și [de] la cele dintâi scrisori din Constantinopol va avea de la agenții săi câteva știri despre rezolvarea afacerii [sale], după cum el nădăjduia; dar a insistat că Serenitatea Sa nu trebuie să se îndoiască vreodată [că] ar avea vreo suferință din cauza sa, mulțumind din nou Senatului, adăugând: Domnia Ta domnule secretar vezi cum mă aflu eu, sunt imobilizat din cauza podagrei, [dar] în puține zile vor apărea scrisori de la Constantinopol și eu voi rezolva totul; după care secretarul plecă.

⁹ Cu sensul de mare putere.

CONSIDERATIONI SUI DOCUMENTI INEDITI RIGUARDANTI ALLE RELAZIONI DI PETRU CERCEL CON VENEZIA (1588)

RIASSUNTO

All' inizio del 1588 le relazioni del principe Petru Cercel con Venezia entrano in un periodo distinto nel quale l'appoggio politico della Serenissima mancherà per le tentative di Petru di riprendere il trono del suo paese, Valachia. Grazie a alcuni documenti inediti, recentemente scoperti, siamo in grado di conoscere meglio le discussioni degli alti dignitari veneziani che hanno impedito con la loro opinione un voto favorevole del Senato per l'appoggio politico del principe romeno.

Questi documenti evidenziano il ruolo delle intrigue fatte dai sostenitori e famigliari di Mihnea Turcitul, l'avversario di Petru Cercel, per creare una ostilità del Senato contro le richieste del ex-principe di Valachia. Queste manovre, dei sostenitori dell'avversario di Petru Cercel, hanno portato alla fine una risoluzione del Senato veneto, contro dei interessi del principe romeno e per interdirlo di rimanere nella Repubblica di S. Marco.